

року — на видання книги російською мовою «Россия: беспутье агрессора». Ці контрпропагандистські видання отримали схвальні відгуки спеціалістів, частина видань пішла в зону АТО, але державні структури не виділили на видання і розповсюдження знань жодної копійки. Більше того, за те, що я працюю, із моєї пенсії вираховували 15%, а робочий тиждень скоротили до 4 днів.

Виникає законне питання — то ми маємо протидіяти гібридній війні? Кому на руку грає подібний саботаж? Невже питання національної безпеки маємо вирішувати на засадах гешефту? І як далеко ми по цьому шляху зайдемо?

А тим часом на засіданнях Всесвітнього економічного форуму в Давосі констатується як доконаний факт, що в нинішньому світі стираються межі між розумінням миру і війни, все частіше стає незрозуміло, хто агресор, а хто жертва агресії, проти кого слід боротися, а кого підтримувати.

Наука має поставити все на свої місця.

Виступ академіка АПН Смешка І. П. «Воєнно-політичні конфлікти в українських реаліях»

Я хотів би ще раз привітати Ваше Високе Преосвященство, Вас шановний Петре Володимировичу та колег з подією, яка мені здається дуже важливою.

Ми вже чули сьогодні, якщо ми не будемо займатися політикою, то політика починає займатися нами.

Я хотів би нагадати слова Ейнштейна. За декілька місяців як він пішов із життя, він дав інтерв'ю кореспонденту «NEW YORK TIMES». Де йому задали питання, як одному з визначних особистостей людства, чому він ніколи не коментував політичні події, чому не брав участі у політичному житті Сполучених Штатів, чи інших країн, де він був? На що Ейнштейн задумавшись дуже серйозно, й це вразило кореспондента, відповів: «Ви знаєте, я цього не робив тому, що я не знаю більш складної науки, ніж політика і політологія».

Дійсно, це наука про людей, про соціальні процеси, дуже складний механізм держав, взаємодії в цих державах, й нажаль брак політичної культури стає часом дуже страшною річчю у суспільстві. З 1996 року в Конституції України записано, що ми є демократією, але ви всі розумієте, що ніяких правдивих інститутів демократії у нас не створено за 25 років. Наш устрій більш нагадує феодальне правління, де ми обираємо президента, де президент формує свої вертикалі, причому без транс-

парентності й реально має всі важелі впливу, хоча «de jure» відповідальність за його повноваження розмито в цілій низці державних інститутів.

Зараз ми знаходимося у стані війни з Російською Федерацією. Це війна, це не антитерористична операція. І мені доводилося в квітні 2014 року в інтерв'ю «Le Figaro» сказати, що це взагалі не війна й не конфлікт між Україною та Росією, а конфлікт між цивілізаційний. Євроатлантичної цивілізації, яка просувається до кордонів РФ і Євроазіатської цивілізації.

Російська Федерація, яка є Євроазіатською цивілізацією, з авторитарною формою правління, де ніколи не було демократії та демократичних інститутів влади.

Але Україна підчас двох Майданів показала, що в нас вже є зріле громадянське суспільство. Це не означає, що у цього громадянського суспільства є високий рівень політичної культури для того, щоб формувати, після зупинки спроби побудови у нас в країні російського авторитарного режиму, нову державу, культуру, принципи демократичності.

Це суспільство здатне зупинити диктатуру, але ще не здатне будувати демократію, тому що бракує політичної відповідальності, політичної культури у нашої політичної еліти.

Склад нашого Парламенту, візьміть наприклад освіту народних депутатів, політичний досвід законотворців, й вам стане зрозуміло: чи здатні вони закладати підвалини інституційної побудови демократії.

Хочу зазначити, що демократія, адже мені довелося у зв'язку із моїми службовими повноваженнями, біля 10 років прожити в реальних демократіях: Сполучені Штати, Німеччина, Швейцарія, має свої закони і ці закони стали.

Перше правило демократії — це правило критичної маси її соціальної основи: біля 50% середнього класу, середній клас — це дрібні та середні власники, це високо оплачувані науковці, педагоги, лікарі, високо кваліфіковані працівники. Плюс певний рівень політичної культури громадянського суспільства.

Лі Куан Ю, приблизно так і відзначив про своє економічне «диво»: потрібно більше 50% громадян, котрі отримують 5000 доларів, плюс рівень культури (особливо політичної). Інакше суспільство буде обирати клоунів, акторів і шахраїв до влади.

Друге правило демократії — це правило пропорції влади. В демократії максимальні повноваження передані на міста, а по формі розподілення влади — це піраміда, основою якого є місцеве самоуправління. Основи якого були закладені ще Магдебурзьким правом (подивіться на Швейцарію, Німеччину, Францію). І це прозорі правила виборів знизу

доверху, із мінімальним втручанням центру на їх результати. За центральною владою залишаються тільки ті важелі, які вважаються загальнонаціональними.

Третє правило демократії — правило стабільності влади при демократії. Першою складовою якого є чіткий розподіл повноважень між трьома гілками влади: виконавчої, законодавчої та судової. І причому не просто розподіл, а наявність законодавчо визначеної кримінальної відповідальності за спробу із боку найбільш потужної за рахунок контролю над ресурсами, фінансами та за правоохоронною діяльністю виконавчої гілки влади — узурпувати чи приховано управляти функціями інших двох гілок влади.

І по — друге, це законодавчо визначений розподіл повноважень у всіх державних інститутах влади між політично призначеними службовцями, які тимчасово приходять до органів виконавчої влади після чергових виборів, та безпартійними професіоналами, яким заборонена будь-яка політична діяльність, та число яких повинно складати до 90—95% відповідних службовців у державних інститутах влади.

Причому, політичні призначенці ні за яких умов не повинні вмішуватися у професійну складову діяльність професіоналів. Це також має бути заборонено законом. Із кримінальна, знову ж таки, відповідальністю за подібні порушення.

На останок, це існування мінімум двох політичних ідеологічних партій, які абсолютно поділяють ідею та ці правила демократії та відрізняються тільки консервативним чи ліберальним напрямками діяльності.

Чому їх має бути мінімум дві? Тому що по приході однієї із них (до влади) має бути активна опозиція, яка контролює діючу політичну владу. Будь яка політична партія чи коаліція, коли приходять до влади, має не більше 50% підтримки виборців чи трохи більше, але ж нація це значно більше, ніж число виборців які підтримують конкретну політична сила, що прийшла до влади. Значить її повинна контролювати інша, тимчасово опозиційна, але по суті також ідеологічна демократична партія, яка відрізняється від першої лише іншою тактикою побудови процвітаючих економік та демократії, у конкретних історичних умовах навколо країни.

Отже ми бачимо, що нажаль громадянське суспільство у нас випередило політичну еліту років так на 10—15. Але, йому дуже ще бракує відповідного політичного досвіду та політичної культури.

Це знову вина наша, інтелігенції, а по великому рахунку, інакше і не могло бути. Тому що ми пам'ятаємо, що вийшло в 1991 році. Україна також не мала ознак демократичної форми правління, сильних і сталих традицій. Але навіть це дуже занепокоїло і налякало у 2004 році російське керівництво. Сигнали, що Росія не може дозволити собі існування

успішної, демократичної України, фіксувались досить давно. Але, починаючи з 2005—2006 років, й особливо з 2007—2008 років — вони перейшли вже межу не реагування на них. Для професіоналів, якщо б вони не були знищені при Президентові В.Ющенко у силових органах, не повинно було б бути жодної, повірте мені, по — закону, іншої альтернативи, окрім негайної підготовки силового варіантів захисту України.

Для Росії успіх прибалтів, успіх поляків, успіх угорців у демократичному перетворенні їх країн — мало як може вплинути на їх масову свідомість, враховуючи абсолютно контрольований державою інформаційний простір країни. Кремлівські лідери легко «продадуть» своєму народу тезу, що це «американці купили цих наших колишніх сателітів, щоб зруйнувати духовність та ідейність Руського мира».

Але успіх України у демократичних перетвореннях та у досягненні економічного зростання, керівництво Росії допустити не може, за будь-яку ціну. Це могло б повторити ефект «Берлінської Стіни» та стало б початком руйнації авторитарної форми правління в Росії.

Як на мене, практичний початок підготовки агресії Росії проти України почався відразу після Бухарестського саміту НАТО, який відмовив нам в членстві НАТО та дав зрозуміти керівництву Російської Федерації про те, що Захід воювати за Україну не буде і захищати її не буде. Після цього відомий вислів президента Путіна про те, що Росія виграли б другу світову війну і без України, став уже відкритою і публічною наругою над нашою державою та над її історією.

Україна стримувала с початку війни проти СРСР, протягом перших трьох місяців війни, кращі війська Вермахту на усій своїй території та у повному сенсі стікала кров'ю що б дати можливість Москві отямитись та підтягнути резерви із Сибіру та Далекого Сходу. Фактично, саме українці спасли Москву від її знищення кращими вояками Вермахту, які майже парадом пройшли до того по Західній Європі та знайшли свою смерть в Україні. Ціна цієї жертви для України : 3 мільйони загиблих військовослужбовців — українців у лавах Червоної армії та 4 мільйона загиблого цивільного населення України.

На жаль, тодішнє керівництво і України і Заходу не захотіли помітити того, що заява В.Путіна — була знаком початку активної фази інформаційної війни та підготовки російського суспільства до можливих воєнних дій на території України. За цим невдовзі надійшла чергова Мюнхенська заява В. Путіна про те що: «...Україна — це ж не справжня держава... штучне утворення...»

Які ще фактологічні та об'єктивні «розвід ознаки» мали бути наявні, що б зрозуміти ще у 2008 році що воєнний варіант вирішення «українсь-

кого питання» із боку керівництва Росії, уже перейшов у фазу активної підготовчої роботи, планування та початку його інформаційного забезпечення, перш за все у себе в країні.

Але, у подальшому, сталося те, що сталося. З чисто воєнної точки зору, військове вторгнення Росії в Крим, на стратегічному рівні — було суцільною авантюрою. Росія відкрила «ящик Пандори» надавши, наприклад, можливий привід Китаю, у майбутньому зробити теж саме на Далекому Сході. На перспективу — подібна політика Росії може запустити початок дезінтеграції Російської Федерації у цілому.

Країна зі 145 мільйонами населення має мільйонну армію, та лише близько 150 тисяч військовослужбовців із неї дійсно мають гарну воєнну підготовку, гарно озброєнні та екіпіровані і здатні вести наступальні бойові дії. Але, чи досить цього що б захопити найбільшу по території європейську країну із населенням в 45 мільйонів, в центрі Європи?

До Києва можна дійти. Я багато про це говорив, можна навіть і за Київ, але як потім вийти назад? Це в країні, де боротьба за незалежність у її Західних регіонах точилась ще майже 10 років після закінчення Другої світової війни проти найбільшої поліцейської — картельної машини світу. Безумовно, наразі, сильний компонент у росіян це їх військово-повітряні сили. Цей компонент у нас, нажаль, набагато слабкіший. Але, відкрите використання їх — це остаточне руйнування масок та ширм для агресора та світове визнання його провокатором та можливим винуватцем початку третьої світової війни.

На сьогоднішній день, хвала Богу, два роки війни ми вистояли. Наші збройні Сили мають відповідні оперативні резерви. Ми маємо оборонне угруповання, яке без відкритого застосування із боку Росії її ВПС має можливість відбиття агресора. Зараз стратегічний баланс наземних сил на нашому кордоні має паритетні ознаки, без урахування авіації. Але не треба знову ж таки недооцінювати можливі плани агресора, тому що вони часом абсолютно не базуються на логіці та на стратегічних розрахунках.

На тимчасово окупованих територіях Донбасу та Луганщини проти нас ми маємо біля 700 танків агресора. Це більше ніж кількість танків які є реально на озброєнні Збройних Сил Великобританії та Німеччини разом взятих. У разі подальшого збройного протистояння — це величезні втрати з нашого боку, та величезні втрати з боку Росії. Вирішення воєнною силою конфлікту буде означати реальний крок до розв'язання третьої світової війни у центрі Європи. Навіть, попри те, що на Заході немає жодної стратегії подальшого розвитку ситуації у цьому випадку.

Показово у цьому сенсі, що після нещодавніх військових навчань в Польщі, командуючий силами НАТО в Європі зробив заяву, що в НАТО

немає навіть юридичної процедури у разі зовнішнього нападу на Прибалтику та Польщу, безперешкодно без попередніх політичних консультацій отримати дозвіл для проходу військ інших країн НАТО по цих територіях, бо це повинно додатково, після нападу, вирішуватися відповідними парламентами та урядами країн учасниць.

І тут, нажаль, як не пригадати відомий вислів Наполеона : «Військо баранів, на чолі яких лев, завжди отримує перемогу над військом левів, на чолі якого — баран». Треба пам'ятати, що у Президента В. Путіна набагато меншій політико — інформаційний та економічно — воєнний ресурс, ніж у Заходу, але у нього дуже швидка система та процедура прийняття рішень. У той час як у НАТО є великі ресурси, але немає жодної процедури для відповідного швидкого прийняття рішень та оперативного реагування у подібних ситуаціях.

Отже ситуація загрозлива, але відповідь з України може бути тільки одна. У чисто військовому плані нам відвоювати окуповані території неможливо — людські втрати НАШОГО населення по обидві сторони будуть дійсно неприйнятними для нас, військово — економічний потенціал наш та агресора, поки що, — незрівнянні. Силовий варіант із нашого боку — втратить нашу підтримку із боку Заходу.

Але ми можемо зробити лише одне: швидко побудувати дійсно демократичну із діючим верховенством права державу — економічно розвинуту, з європейським рівнем життя та його європейською якістю. Із реальним захистом прав і свобод українського громадянина та його і державної власності. Це буде приклад, який роззброїть усе, що поки що штучно стоїть проти нас закордоном, на території Росії. Це буде приклад нового «Ефекту Берлінської стіни» , коли багато хто із нашого північно-східного кордону захочуть перелізти сюди з того боку.

І тут все знову ж таки багато що залежить від політичної культури нашого суспільства. Саме політична культура повинна дати можливість нам обирати не популістів, пристосуванців та лакеїв до Верховної Ради, а справжні нові політичні обличчя. Хто ще інший пояснить українцям, що нове політичне обличчя — це не фізичний вік особистості.

Візьміть зараз склад нашого Комітету з питань оборони національної безпеки Верховної Ради України, який діє під час війни. Назвіть мені там авторитетних колишніх кадрових офіцерів і генералів, яким від 40 до 70 років, випускників воєнних академій, з практичним власним та успішним досвідом бойових дій, керування частинами та об'єднаннями Збройних Сил, знанням кращого воєнного досвіду провідних країн Заходу, які могли б професійно контролювати виконавчу гілку влади в сфері оборони та безпеки.

Викликати, наприклад, нинішніх керівників наших силових відомств на засідання Комітету та запитати їх, де програма озброєнь наших ЗС на найближчу та на подальшу перспективу із урахуванням реальних загроз державі та відповідних ним структур сухопутних військ, військово-повітряних сил, військово-морських сил та сил спеціальних операцій? Яке озброєння по рокам на сьогодні, на завтра, по цим видам ЗС нам потрібні? Подібні питання повинні задати люди, які професійно володіють ними та присвятили їм усе своє професійне життя, а не бізнесмени від політики.

Із цього приводу, такі генерали, як К.Морозов, В.Радецкий, А.Лопата, Ю.Прокофев., незважаючи на їх фізичний вік, могли дійсно стати визначальними **НОВИМИ** політичними обличчями при законодавчій гілці влади, забезпечивши **ПРОФЕСІОНАЛІЗМ** її діяльності у цій сфері. Ці генерали, для прикладу, ніколи не займалися політичною діяльністю та не обиралися по політичних квотах до органів виконавчої влади, але їх професійний рівень знання воєнної справи, без перебільшень, — є національним надбанням України.

На Заході дуже обережно підходять як до національного надбання, до професійних кадрів вищої кваліфікації та практичного досвіду їх роботи. Загальновідомо, що парламентська функція будь — якої розвинутої демократії, це не тільки законотворчість, але й контроль над використанням бюджету та законів із боку виконавчої влади.

Хто зможе краще писати фахові закони та контролювати, наприклад, виконавчу владу у сфері оборони: названі мною вище генерали, чи нині діючі «професійні політики — революціонери» та «професійні бізнес менеджери» — без воєнної освіти, без практичного досвіду власної воєнної служби та відповідного знання особового складу наших Збройних Сил? Це ж саме стосується інших напрямів роботи нашого парламенту.

Кому, як не політичній науці треба ще багато і багато вчити наше громадянське суспільство, як потрібно будувати діючу демократію в країні, відрізнити популізм від справжнього професіоналізму та не віддавати свій голос на чергових виборах негідникам? Та гарно засвоїти мудрість попередніх поколінь, які вже проходили цим тернистим шляхом побудови **ДЕМОКРАТІЇ**: «Погану владу обирають гарні люди, які не ходять на вибори» (У.Черчилль), «Люди, які голосують за невдах, крадіїв, зрадників, шахраїв, популістів, не є — їх жертвами. Вони співучасники.» (Дж.Оруелл).

Отже роботи для усіх нас попереду, ще непочатий край. Дякую Вам усім за спільну участь та роботу!